

001189539	מס. מערנת:
<u>אפל, זאב</u>	מחבר:
זוגיות בשלט רחוק [תדפיס] העשרת הנישואין בכלא הישראלי על פי גישת PAIRS.	נותר:
<u>קישור למאמר מהקמפוס</u>	מהקמפוס:
<u>קישור למאמר מרחוק</u>	גישה מרחוק
בתוך: צוהר לבית הסוהר, 13, 2010, ע' 77-90.	הערה:
אפל, זאב (תדפיסים)	מראה:
<u>שלום חיים</u>	מחבר נוסף:
ייעוץ למשפחה - תש"ע	קורס:

M89 539

זוגיות בשלט רחוק

העשרת הנישואין בכלא הישראלי על פי גישת PAIRS

[זאב אפל וחיים שלום']

בספרות המחקרית רווחת הדעה כי שילובו מחדש של האסיר במשפחתו תורם לשיקומו ברוח זו מועברת בכתי הכלא כארץ סדנה להעשרת הזוגיות בגישת PAIRS, שנועדה לשמר ולשפר את הזוגיות אצל אסירים. למרות חשיבות הנושא, לא נערה בישראל מחקרה הערכה על סדנה מעין זו. המחקר הנוכחי בוחן את השפעת הסדנה על 50 אסירים. בתחילת הסדנה ובסיומה מילאו האסירים שאלונים שבדקו דיפרנציאציה של העצמי והסתגלות לנישואין. התברר כי בתחום הנחקר אוכלוסיית האסירים אינה שונה מהאוכלוסייה הנורמטיבית. "דיפרנציאציה של העצמי" הוא מושג מרכזי בתיאוריה של בואן (Bowen, 1978), המנתח את מערכת היחסים כמערכת המשפחתית על פי גישתו. דיפרנציאציה בין בני זוג היא היכולת לייצר מעורבות רגשית מאוזנת, שאין בה התמזגות תוך איבוד העצמיות (מעורבות יתר) מצד אחד ובידוק יתר (מעורבות חסר) מצד שני. בעקבות הסדנה חלה עלייה עקבית ברמת הדיפרנציאציה, ובייחוד בשיפור היכולות להאזין לזולת ולכבד את דעתו, לשתף אותו בגישות ולדאוג לשלומו. נמצאה עלייה מובהקת כהסתגלות לנישואין, בעיקר ברכיבים "הבעת חיבה" ו"ליכודות". ממצאי המחקר מעידים על תרומת הסדנה לשיפור מערכת היחסים הזוגית של האסיר.

מבוא

טראומטיות המשפחה מאוד על היחסים בין האסיר לבת זוגו (Rabin & Appel, 2004). השמירה על הקשר הזוגי מתאפשרת בדרכים הבאות: ביקורים של בנות הזוג, מפגשי התייחדות, קשר טלפוני וחופשות חשיבותן של הקשר הזוגי מצד אחד והקשיים הנובעים ממצאות של זוגיות בתנאי נתק-מצד שני עומדים בבסיס מטרת המחקר הנוכחי: בדיקה

מחקרים בעולם מעידים על ההשפעה שיש למערכת הזוגית של האסיר על סיכויי שיקומו. נמצא שמערכת זוגית יציבה מקטינה את סיכויי החזרה של האסיר לעולם הכשע (Accordino & Guerney, 1998; Piquero et al., 2002). המאסר - על הנתק, הסטיגמה ושינוי מתכונת החיים הכרוכה בו - הוא חוויה קשה ולעתים

ד"ר זאב אפל - מרצה באוניברסיטת בר-אילן, בית הספר לחינוך ומרכז התכנית להכשרת מנחים להעשרת הנישואין במכללת אורות ישראל. חיים שלום (MA) הוא חוקר בתחום מדעי ההתנהגות, לשעבר ראש מדור מחקר בעליית הנוער. Practical Application of Intimate Relationship Skills

תדפיס שנה: 2010
 שם המרצה: ד"ר זאב אפל
 שם הקורס: יסודות פסיכולוגיה

סיומת אשר ניתנת ללידה וניתן להעצמה בעזרת תכניות פסיכולוגיות-חינוכיות חזק למוד מיומנויות כיון הקשבה, הגעת רגשות ומתן סמסוכים.

דיפרנציאציה של העצמי

בואן (Bowen, 1976) מנדיר את הדיפרנציאציה של העצמי כמושג מרכזי בטיפול המשפחתי ובבחינת תפקודם של המשפחה ושל היחיד. לטענתו, דיפרנציאציה בין בני הזוג יכולתם של בני הזוג ליצור מערכות רגשית מאונת, שאין בה התמזגות עם בני הזוג תוך איבוד העצמיות (מעורבות יתר) ווא התנתקות ממנו ומעורבות חסרת). בואן טוען כי רמת דיפרנציאציה נמוכה אצל בני זוג משתקפת בתפקוד לקוי בחיי הנישואין, ואילו רמת דיפרנציאציה גבוהה תורמת להסתגלות לנישואין וליצירת איזון השומר על קיומה של המערכת הזוגית. מכאן שבחינת הדיפרנציאציה מהווה כלי משמעותי להבנת ההשפעה של סדרת הוגיות על משתתפיה.

בואן (Bowen, 1978) מודגש גם את חשיבות הקשר הבין-דורי. לטענתו, רמת הדיפרנציאציה בין בני המשפחה הנרגעת מושפעת מרמתם במשפחות המוצא ומהווה תוצר של היחסים במשפחות של בני הזוג בדורות קודמים. מטפלים משפחתיים נוספים הוזכרו: Negi & Spark, 1984; Keith & Whitaker, 1981; Napier & Whitaker, 1978; Kerr & Bowen, 1988; Bartle-Haring et al, 2005; Bartle-Haring, S., Rosen, K. H. and Stith, S. M., 2002) הדגישו את התועלת הטיפולית שהיחיד מביק יכולתו להפחית מהשפעה שיש לספחת המוצא, ולכן חלק מהבני הסדנה מתמקדים בתהליכים שסותרים לפתח מודעות לספחת המוצא ולהשפעותיה על היחיד.

קא (Kerr, M. E., 1981) טוען כי ההנהגות האדם מושפעת תן מרמת ההרדה שלו והן מרמת הדיפרנציאציה. לבני דיפרנציאציה נמוכה קשה להסתגל להרדה והם יחפשו היחיד המיוזג אטנם עשוי להעניק עם בני הזוג בטווח היחיד המיוזג אטנם עשוי להעניק הרגשת הקלה, אך עם חלקי הזמן היא תהפוך לתחושת חנק אשר תחזיר את בני הזוג אל השאיפה ליתר אוטונומיה, וחוזר חלילה. לעומת זאת, בעל רמת דיפרנציאציה גבוהה יוזג מוחם חרדים נכנס קורבה או היעד קורבה בנישואין, ונשימאא עצמם במצבי חרדה הם יתמודדו עמה בדרך איוז. Griffin & Apostol, 2003) נוסף גם מחקרם של ניימי ואפוסטול (Ladd, 1989) מצא כי עלייה במצב הדיפרנציאציה של

גם הערכות לגבי הצפי - תקוות לצד חששות. הכלים הנלמדים בתכנית נועדו לקדם את יכולתו של היחיד לקבל דיפרנציאציה של העצמי, ובמילים אחרות - לקדם לקראת מעורבות מאונת.

באחד הכלים, "מדריך לדיאלוג", המשתתף נדרש לתאר את חוויותיו כאשר הוא משתמש בהיבדים המתוארים את עצמו. כך לשל: "אני מניח שאם מעורה לי בנהיגה משום החשש שלי מפני תאונה נוספת", או "אני מוחד מהמריבות שיש בינינו על רקע הנהיגה שלי". לאחר מכן "המדבר" בסדנה נדרש להאזין לתגובה של "המקשיב". כך נדרש המשתתף לחוות את עצמו "יסודר" ו"מקשיב" תוך שימת לב לכפדות בינו ובין האחר ותוך שיתוף ומתן כבוד להבדלים אלו. נשגה זו נקטת בפעילויות רבות בסדנה מתוך כוונה לאפשר למשתתף להתקדם לקראת מעורבות מאונת ולשפר את רמת הדיפרנציאציה של העצמי.

בשנת PARS נעדה לשפר ולהעמיק את חיי הזוגות והיא משלבת שונות מהתחום הטיפול הקוגניטיבי-רגשי-התנהגותי במסגרת פסיכולוגית-חינוכית. התכנית מבוססת על פיתוח כישורים בחישה תחומים עיקריים: כישורי תקשורת, ניהול סמסוכים, הבנה עצמית, מניית חושניות ומשא ומתן של הסכמים. תכנית ההתערבות הספציפית - מושא מחקרנו - עוסקת במערכות יחסיו של האסיר עם משפחתו ועם בת זוגו במטרה לשפר תוך לידידת כישורים בחישה התחומים ויחומם. בנוסף, שיעורנו כי הכלים הנלמדים בתכנית יש בהם כדי להגלות את רמת הדיפרנציאציה של העצמי אצל המשתתפים. בסדנות ובעקבות כך לשפר את הסתגלותם לנישואין. ביקשנו גם לברר מה עושה הסדנה למשתתפיה. במהלך הסדנות שטמו לל שהמשתתפים מרגלים, על פי עדותם, שהסדנה מכוונת אותם להנהגות אחרת עם בת הזוג באמצעות רישות כלים שנלמדו במהלך הסדנה.

במחקר המעריך את ההשפעה של תכנית PARS מצאנו טורני (Turner, 1993) עלייה בהסתגלות לנישואין בקרב המשתתפים. מחקר של זורבה (Durana, 1997) בדק אינטקיוות והסתגלות לנישואין בקרב 137 משתתפים בתכנית PARS. בבדיקות שנערכו חצי שנה לאחר תום תכנית זו, אצל 76% מהמשתתפים נמצאה עלייה מובהקת באינטקיוות. על פי סמסאא אחרים (Ladd, 1989) כי סמסאאם של חוקרים אחרים (Durana, 1996; Gordon, 1993

תכנית ההתערבות להעשרת הזוגיות על פי גישת PARS

סדנות על זוגיות מתקיימות זה מספר שנים בבתי כלא שונים. כל סדנה כוללת 12 פגישות בנות שערתיים ומנוחית על-ידי שני מנחים שעברו קורס להעשרת הנישואין בגישת PARS באוניברסיטת בר-אילן. חשוב להדגיש: המנחים אינם עובדי שירות בתי הסוהר ועבור המערכת הם נבדל מתנדבים. ההשתתפות בסדנה היא וולונטרית, אך קצין החינוך של הכלא ומנחי הסדנה מסייעים את המעניינים להשתתף בה על מנת להבטיח שכונות המצטרפים רצינית והולמת את רוח הסדנה. האסירים יכולים לבחור בסדנה זו מדין סדנות נוספות, והם יכולים לבחור שלא לקחת חלק בסדנה מעין זו. בפגישות הסדנה משתתפים בקביעות, ללא קשר לסחקר, קצין החינוך או קצינת החינוך של הכלא. בכל סדנה משתתפים 2-7 נבדים כבילים שונים, לרוב בין 25 ל-50. מטרות שונות ומקובצות לאוסיות ודרויות שונות, שנשפטו לתקופות מאסר שונות בשל עברות שונות. רוב המשתתפים מוצאם בשכונות חברתיות נמוכות, גדלו במשפחות פגועות והשכלתם נמוכה. עבור רבים מהמשתתפים המאסר הנוכחי אינו המאסר הראשון.

PARS היא תכנית הדרכה פסיכולוגית חינוכית נולא תכנית טיפולית) ללידידת מיומנויות שנועדו לשפר ולחזק מערכות יחסים אינטימיות בין אנשים בכללי ובין בני זוג כפרט (1988, 1993, 2003, Gordon). התכנית כוללת התנסות במספר מיומנויות, כגון תקשורת, היכרות עם העצמי, פיתוח אינטימיות וכירור ציפיות הדדיות. בסדנה עולים נושאים כגון התנהגות ספיישית, התנהגות מטפחת, מריבה חגנית, סמג והיבוק. הפעילויות מבוססות על משחקים דינמיים, התייחסות להיבדים או לצארים המוצגים על-ידי המנחים, כתיבת מכתבים, דיננים בקבוצות קטנות וכדומה. הפעילויות השונות מהוות בסיס לדין פתוח בין המשתתפים, ובו הם מספרים על חוויותיהם, ניסיונם ותייחסותיהם עם זיקה לנושא הפגשה. השיח המתפתח מאזן סיפורים אישיים על העבר הרחוק והעבר הקרוב יחד עם היבדים סמלילים המבוססים על ניסיון אישי, תובנות, חכמת חיים ופסיכיאטריים. במסגרת השיח ציפה

של השפעת התכנית להעשרת הזוגיות על הדיפרנציאציה של העצמי ועל ההסתגלות לנישואין אצל אסירים ואסלי, רבין ואהרן, אוקטובר 2002).

תכניות התערבות בקרב אסירים

מאסר בין הזוג נוסח לעתים קרובות נתיים חסורים למערכת היחסים הזוגית. בתחום הפיסי הקשר מוגבל לשיחות מהסלפון הצביר ולביקורים שמתנהלים תחת פיקוח והגבלות, ונחתום הרגיש חווים בני הזוג רגשות של אובדן. כושה וקולין. מבחינת החברה, מצד אחד קיים הרצון להעניש את אלה שדרכיהם סרוח, ומצד שני עוסדת השאיפה לשקם את העבריו ולסודו להתנהג על פי הנורמות המקובלות בחברה (וונר, גולן וחובב, 1994; פרייברג וחובב, 1994; לילן, 1991).

הספרות מראה שתכניות ללימוד מיומנויות בחייה משפרה מצלילות לספק מענה לבעיות הנגרמות ממאסרו של הכל (שלסקי, אפל, בדיסוס, שלסקי ואפל, 2007; אפל ושלסקי, 2004; Rabin & Appel, 2004). התינון העומד מאחורי תכניות התערבות אלו מבוסס על ההנחה כי שיפור האיכות של מערכת היחסים הזוגית בין אסירים לנשותיהם מנביר את סיכויי השיקום של האסירים ומספחת את הפגירות שיהוו לעולם הפשע (2002, al. et al., Piquero). אקורדינו וגורני העבירו לאסירים ולנשותיהם שאלוני משוג והתרגמו כי התכנית להעשרת הזוגיות תרמה לזוגות. ממאז בולט ביותר במחקרם היה בקשתם של משתתפי הסדנה להגדיל את מספר הפגישות בתכנית (1998, Accordino & Guernsey). פישמן (1988, Fishman) מציינת במחקרה גם את החשיבות הרבה של הקשר הסלפוני למערכת הזוגית של האסיר, אשר לטענתה התחזקה דרך שיחות הסלפון.

מחקרים שהעריכו את התרומה של תכניות התערבות להעשרת הנישואין מצאו שחל שיפור באינטקיוות בקרב זוגות שהשתתפו במחקר (1997, Singh & Hickman). מרקמן, סטנלי ובלומברג (Markman, Stanley & Blumberg, 1994) מצאו כי ללימוד מיומנויות תקשורת במסגרת תכניות להעשרת הנישואין וכן טיפול משפחתי משפרים את איכות הקשר הזוגי.

* הקורס נחנך על-ידי ד"ר זאב אפל. תכנית PARS לא נבנתה עבור אסירים ולא נעדה דווקא להם. היא מועלת גם במסגרות אחרות.

היגד מספר 47: "כאשר לכן זוגי יש בעיה עם חבר, אני יכול להקשיב בלי לתת עצות."

3. מעורבות-חסר

3. א. מעורבות חסר מופגמת: מתבטאת בניסיון היחיד להסתגר בעולמו הפנימי במצבים בשיחיים.

היגדם לדוגמה:

היגד מספר 6: "כאשר אני מדבר על עבודתי, בן זוגי לא תמיד מקשיב לי."

היגד מספר 48: "כשאני נמצא בחדרה, אני מעדיף להיות לבדו."

3. ב. מעורבות חסר מוחצנת: מתבטאת בניסיון להתרחק מיסוית מבן הזוג במצבים בשיחיים.

היגדם לדוגמה:

היגד מספר 25: "כשלבן זוגי מצב רוח רע, הוא לרוב מסתלק מהבית."

היגד מספר 29: "בן זוגי מעדיף לצאת לאירועים חגיגיים בלבד."

3. שאילן הפתגלות זוגית: זהו שאילן דיווח עצמי אשר פותח על-ידי שפיטרי (Spanier, 1976) על סגרת להעריך איכות של חי נישואין (ראה טפח מס' 12). השאלון מורכב מ-32 היגדים אותם ממבקש הנבדק לדרג על פי סולם ליקרט. מלבד ציון כללי להערכת ההסתגלות-הכללית לנישואין, מספק השאלון ציונים בארבעה תתי-סולמות: (1) קונצנזוס זוגי - מידת ההסכמה בין בני הזוג בנושאים חשובים; (2) לידות זוגיות - תדירות הפעילויות המשותפות; (3) שביעות רצון זוגית - מידת שביעות הרצון של בני הזוג מנישואין; (4) ביטויי חיבה - מידת שביעות הרצון של בני הזוג מביטויי החיבה ביחסיהם.

היגד מספר 29: "כשאני נמצא בחדרה, אני זקוק לכן זוגי לצד כל הזמן."
היגד מספר 44: "כשעלוי לטפל בעניין חשוב (הלוואה וכדומה), בן זוגי מודאג כיצד אסתדר בלבדו."
2. מעורבות מאוזנת
א. מעורבות מאוזנת משתפת: מתבטאת בהבנה, ביכולת להשתתף ברגשות של בן הזוג וביכולת לשתפו ברגשות.
היגדים לדוגמה:
היגד מספר 15: "כשייש אירוע במשפחה, בן זוגי נהנה להשתתף בו יחד איתי."
היגד מספר 51: "כשאני במצב רוח רע, אני מספר על כך לבן זוגי."
2. מעורבות מאוזנת סבדרת: מתבטאת ביכולת לכבד את רצון בן הזוג לשמור על "יחודיותו ולמצוא פתרון משותף לסחלקות."
היגדים לדוגמה:
היגד מספר 40: "כשאני כועס, אני משתדל לריב באופן הוגן ולא לפגוע בבן זוגי."
96-ל

מומצאים

טבלה מס' 1. דירוגי-ממצאים של העצמי לפי ההתערבות ואחריה, לפי סוגי המעורבות. ממוצעים וערכי ניתוח שונות

ממוצע שונות ערך	ממוצע לאחר ההתערבות	ממוצע לפני ההתערבות	סוג המעורבות	ממוצע יתר, חידריתית	ממוצע יתר, חידריתית
0.250	19.19	19.58	מעורבות יתר, חידריתית	20.73	20.10
21.61	29.44	28.42	מעורבות יתר, חידריתית	37.04	33.84
2.045	38.09	37.04	מעורבות מאוזנת משתפת	20.73	20.10
6.656	35.50	33.84	מעורבות מאוזנת סבדרת	20.73	20.10
0.004	20.77	20.10	מעורבות חסר מופגמת	20.73	20.10
0.518	19.55	19.55	מעורבות חסר מוחצנת	20.73	20.10

df=147, p<.05

לפירוטו של בן הזוג ונשואת אופי של תוקפנות אקטיבית.

היגדים לדוגמה:

היגד מספר 17: "כשיוצאים לטיול, בן זוגי מתח ומתווכח איתי כל הדרך."

היגד מספר 53: "כשיש לי מצב רוח רע, אני מוציא את זוגי על בן-זוגי."

1. ב. מעורבות יתר דאגנית: מתבטאת בדאגה - לפעמים טרדנית, לפעמים אספתית - לכן הזוג או בהתפרצות פניו.

היגדים לדוגמה:
היגד מספר 19: "כשאני נמצא בחדרה, אני זקוק לכן זוגי לצד כל הזמן."
היגד מספר 44: "כשעלוי לטפל בעניין חשוב (הלוואה וכדומה), בן זוגי מודאג כיצד אסתדר בלבדו."
2. מעורבות מאוזנת

א. מעורבות מאוזנת משתפת: מתבטאת בהבנה, ביכולת להשתתף ברגשות של בן הזוג וביכולת לשתפו ברגשות.
היגדים לדוגמה:
היגד מספר 15: "כשייש אירוע במשפחה, בן זוגי נהנה להשתתף בו יחד איתי."
היגד מספר 51: "כשאני במצב רוח רע, אני מספר על כך לבן זוגי."
2. מעורבות מאוזנת סבדרת: מתבטאת ביכולת לכבד את רצון בן הזוג לשמור על "יחודיותו ולמצוא פתרון משותף לסחלקות."
היגדים לדוגמה:
היגד מספר 40: "כשאני כועס, אני משתדל לריב באופן הוגן ולא לפגוע בבן זוגי."
96-ל

אוכלוסיות המחקר

חמישים אטורים השתתפו בסדנאות זוגיות שהתקיימו במישהו בתי בלא בארץ בשנים 2002 עד 2003. הנבדקים היו אטורים נברים, יהודים, בעלי מערכת זוגית (משנה ועד עשרים שנות נישואין), אשר הביעו רצון להשתתף בסדנאות ועברו ראיון קבלה על-ידי מנחי הסדנאות.

למשתתפים בסדנאות נמסר מידע במישהו הראשונה לגבי המחקר ולגבי האפשרות לפרוש ממנו בכל עת. נאמר להם שהמחקר נועד לבדוק את תרומת הסדנה למשתתפיה. ציון שכמו מנחי הסדנאות, גם אנחנו, החוקרים, אינו אנשי שירות בתי הסוהר, והבטחה להם שפרטים מזהים עליהם לא ייסרו לשום גורם. כמו כן לא נאספו במסגרת המחקר פרטים אישיים על המשתתפים מעבר למה שהם הזכירו ביוזמתם במישהו הסדנה או בראיונות. המשתתפים קיבלו אתהו בלבדיות ובה ריבוי דברו עמנו ביוזמתם לפני המישהו, בהפסקות או לאחר המישהו, וסיפחו את סיפורם.

כלי המחקר

1. שאילן פרטים אישיים: בשאלון זה מתבקש כל אחד מהנבדקים לדווח על נתונים אישיים אחדים, כגון: מין, מוצא, מצב משפחתי, מספר שנות נישואין, מספר ילדים, מצב כלכלי, דת, סוג מניחים.

2. שאילן דירוגי-ממצאים של העצמי: זהו שאילון דיווח עצמי אשר פותח על-ידי אפל (1997) על מנת לבדוק את רמת הדירוגי-ממצאים הבינו-זוגית. הוא מורכב מ-54 היגדים, כאשר כל אחד מהם מתאר התנהגות כלפי בן הזוג או בת הזוג במצב נתון. הנבדק מתבקש לדרג את מידת ההתאמה של ההיגד להתנהגותו על כפי סולם ליקרט בן חמש דרגות. ההיגדים מתייחסים לעולם הבין-אישי - לטיב המעורבות של הפרט בחייו ובנישואים של בן הזוג או בת הזוג (ראה טפח מס' 11).

השאלון מכיל שולשה סולמות, כאשר לכל אחד מהם שי שי-מסלולות (Apple, Z, Elzur, D, & Cohen, 2001). כל מולם מורכב מששעה היגדים המתייחסים לתפיסת העצמי של הנבדק ומתשעה היגדים המתייחסים לתפיסתו את בן זוגו.

מתייחסות: מקדם אילא קרונובר של שולשת הסולמות נע בין 8468-7514.

להלן דוגמאות:

1. מעורבות יתר
א. מעורבות יתר חידריתית: מתבטאת בחידרה

העצמי מביאה לרידה ברמת החידרה. אישוש נמר לכן נמצא במחקר של פיל-פופקו (Pelig-Popko, 2002) שבדק את הקשר בין רמת הדירוגי-ממצאים ובין חידרה חברתית וסימפטומים פיסיוולוגיים בקרב סטודנטים. נמצא כי ככל שהנבדקים דיווחו פחות על מצבים מסוג של מעורבות חסר ואו מעורבות יתר עם הזולת רמת דירוגי-ממצאים נמוכה, וכן דיווחו על יכולתם להיות במצב של "הינדי איי" (misposition) במערכות יחסים ורמת דירוגי-ממצאים נמוכה, כך גם גילו רמת נמוכות יותר של חידרה חברתית ושל סימפטומים סומטיים.

הסתגלות לנישואין

הסתגלות זוגית היא תהליך מתמשך אשר איכותו יתנת לסדנה בכל רגע ונקבעת על פי הממדים הבאים: שביעות רצון מהנישואין, לכידות זוגית, גילי חיבה וסידור-החיים לעניינים בעלי חשיבות בטיי הנישואין. ההסתגלות הזוגית מאפשרת לבחון באופן רחב ופוללי כיצד נתפסת איכות הנישואין בעיני בני הזוג (Spanier, 1976). באון (Bowers, 1976) טוען כי זוגות שרמת הדירוגי-ממצאים שלהם נמוכה יסתגלו לנישואין פחות טוב. לטענתו, ככל שהדירוגי-ממצאים נמוכה כך יגדל המיסוגיאל לסיבבים שמבגרים חידה ולחץ, ובני הזוג יתקשו להסתגל לנישואין. זוגות שרמת הדירוגי-ממצאים שלהם נמוכה יסתגלו טוב יותר לנישואין. מחקרים (אפל, 1977; Skowron, 2000) שבדקו את הקשר בין רמת הדירוגי-ממצאים הזוגית ובין ההסתגלות לנישואין איששו את טענתו של באון.

מחקר שבדק דירוגי-ממצאים של העצמי אצל זוגות במנאי נתק לא נערך עד כה. סדרת המחקר הנוכחית היא לבחון את התרומה של סדנאות להעשרת הזוגיות בקרב אוכלוסייה שעדיין לא נבדקה. אמורל, המאמר מהווה תקופה של משבר ולחץ בחיי האדם, אשר משפיעה על התנהגותו בכלל ועל התנהגותו בחיי הנישואין - מושא המחקר הנוכחי - כפרט. אנו מקפשים לבדוק מהי ההשפעות של יזוגיות בשלט רחוק. האם לאסיר יש עניין לשפר את המערכת הזוגית? האם לאסיר כליים שיכולים לסייע לו לשמור על הקשר הזוגי? בנוסף, רצינו לבחון משתנים שיש להם השפעה על מערכת זוגית פונקציונלית. תנאי הכלא יוצרים מצב של מעורבות חסר, ורצינו לבדוק אם ניתן לקדם את האסיר לקראת מעורבות מאוזנת בתנאים של ניתוק יסי.

1. לשקול לשתף את כנות הזוג בסדנאות או לקיים סדנה מקבילה לעשות האסירים (משתתפי הסדנאות הפיעו לא אחת את החשיבות בשיתוף כנות הזוג).

2. לערוך מחקר נוסף שבו יועברו שאלונים גם לצוות הזוג על מנת לקבל תובנות נוספות לגבי השפעת הסדנה על המערכת הזוגית (במחקר המכוון הועברו שאלונים רק לאחד מבני הזוג).
3. לשקול לצרף לתכנית אסירים אשר תקופת המאסר שלהם עומדת להסתיים, כחלק אינטגרלי מתהליך השקום שלהם לקראת שחרורם ותקופת המאסר שמתרה עד לשחרורו של האסיר לא היוותה קריטריון לקבלתו לתכניתו.
4. לא נערכה השוואה עם קבוצת ביקורת, בעיקר בגלל הקושי הרב לאחר קבוצה כזו. עם זאת, הממצאים משתקפים בהתבטאויות של הנהדקים כפי שפרשמו בפרוטוקולים של הסדנה.

מקורות

אפל, י, רבין, קי ואהרן, י, ואוקטובר 2002: השפעת תכנית להעשרת הזוגות על דיפרנציאציה של העצמי, משפחת המוצא והסתגלות לשינוי: מאמר שהוצג בכנס אליה ה-13, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן.

אפל, י, (1997). דיפרנציאציה של העצמי, סדנאות ותומכות להסתגלות לשינוי: עבודת מחקר לשם קבלת תואר דוקטור ליליטופיה, אוניברסיטת בר-אילן. אפל, י, ושלסקי, ש, יוני 2004: סדנת זוגיות תנאי תקן - אסירים (נבריס) מדברים על זוגיות. מאמר שהוצג בכנס הנרטיבי הראשון בשוהאל *שנותמת בחיבור סיפורים מועדפים*, מכללת תל חי.
וונגר, יי, גול, יי, וחובב, סי (1994). מארג המשתתפים של עבודת התקווה בחברה המודרנית. בתוך יי, וונגר, סי, גול, וסי, חובב (עורכים), עבריינות עבודה: עבודת פסיכולוגית: דעת והערכותיו, עמ' 7-15. תל אביב: רמות, אוניברסיטת תל אביב.

ילן, נ (1991). מקומה של העבודה הסוציאלית בבית הספר כישואל: צורה לכית הסוהר, 1, רמלה: שירות בתי הסוהר.

פרייברג, ר, וחובב, סי (1994). מומחיות בעבודה סוציאלית בתחום התקווה. בתוך יי, וונגר, סי, גול, וסי, חובב (עורכים), עבריינות עבודה סוציאלית: דעת והערכותיו, עמ' 57-84. תל אביב: רמות, אוניברסיטת תל אביב.

וטובנת תוך מתן כבוד והפגנת חיבה לכת הזוג. הפגמת תכנים אלה עשויה להעצים את הרגשת הלידות.

בסמך שביעות רצון מהיי הזוגיות לא נמצא שינוי של ממש. ההיבדים בשאלון המתייחסים לסמך זה אינם מתארים מצב קונקרטי אלא מצב מופשט של מידת האשור בחיי הזוגיות, כגון יציין את דרגת האשור ביחסים בינכם. נראה שחומר שביעות הרצון של האסיר מעצם המאסר משליך על דיווחיו לגבי אשור בחיי הזוגיות שלו. לדוגמה, את הביטוי 'אין אני יכול להיות מאושר כאשר למשפחתי כל כך קשה כשאתי לא איתה' שמענו שוב ושוב אצל משתתפי הסדנה.

סיכום ומסקנות

מטרת המחקר הייתה להעריך באיזו מידה השתתפות האסירים בסדנה קורבה אותם הן אל שינוי בהייהחסותם אל כנות זוגת והן לקראת שיפור הסתגלותם לשינוי.

המאמר הוא חוויה קשה וטראומטית המשפיעה מאוד על היחסים בין האסיר לבת זוגו. בין היתר, המצב מורכב משום שהתקן אינו מלא: בת הזוג מבקרת כבית הסוהר, האסיר ובת זוגו מקיימים מפגשי התייחדות, הם משוחחים בטלפון והאסירים אף יוצאים ללחיים לחופשות קצור שאינו סדרי עם בת הזוג, כגון זה, כרוך בחירות ובחירות לגבי נאמנות, אמון ודימוי עצמי מצד אחד, ולגבי דרכי הידרבות והמשפחות הקצור מצד שני. עם זאת, יציבות המערכת הזוגית חיונית לסיכויי שיקומו של האסיר. לסיכוי יש לתת מענה לעיסוק במערכת הזוגית.

ממצאי המחקר מראים שתכנית להעשרת הזוגיות על פי שיטת PARIS - המתקיימת בין כתל הכלא - תורמת בחלקה להתמודדות עם הקשיים במערכת היחסים בין האסיר לבת זוגו. השיטה הקבוצתית בסדנאות, כגון גם האמון המתפתח לאורך ההתהליך, מאפשרים להידבר על נושאים אישיים ואנוכטיים אשר אינם מתבטאים בדרך כלל בחיי היומיום-כלא. השינוי והפתיחות במפגשים ודברי המשתתפים בסדנאות אחדות מחזקים את משמעות החוויה שחווה האסיר המשתתף בתכנית ואת השפעתה על המערכת הזוגית.

המחקר הנוכחי הוא מחקר חלוצי בניסיון להעריך את תרומת התכנית להעשרת הזוגיות המועברת בבתי הכלא בעקבות הממצאים ונא מציעים לתת את הדעת לנקודות הבאות:

במעורבות מאוונת סכנת חלה עלייה בולטת (מ-33.8 ל-38.5). גם במעורבות מאוונת משתתפת ובמעורבות יתר דאגנית חלה עלייה, אם כי היא לא הגיעה למובהקות הסטטיסטית הרדודה. לעומת זאת חלה ירידה מסוימת במעורבות חסר מומצנת ובמעורבות יתר חדירות.

טבלה מס' 2: הסתגלות לשינוי לפני ההתערבות ואחריה: לשינוי הסתגלות		ממוצעים וערכי זיהוי שונות		ממוצעים לפני ההתערבות		ממוצעים אחרי ההתערבות		ממוצעים לפני ההתערבות		ממוצעים אחרי ההתערבות	
רביע הסתגלות לשינוי	ממוצע	סטיית תקן	ממוצע	סטיית תקן	ממוצע	סטיית תקן	ממוצע	סטיית תקן	ממוצע	סטיית תקן	
1	116.14	16.33	109.07	16.33	116.14	16.33	109.07	16.33	116.14	16.33	
2	13.83	13.83	12.72	13.83	13.83	13.83	12.72	13.83	13.83	13.83	
3	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
4	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
5	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
6	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
7	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
8	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
9	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
10	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
11	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
12	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
13	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
14	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
15	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
16	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
17	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
18	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
19	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	
20	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	16.33	

בסתגלות לשינוי באופן כללי ובכל ארבעת רכיביה נרשמה עלייה לאחר ההתערבות. העלייה הייתה מובהקת הן באופן כללי (סתגלות לשינוי) והן בשיניים מתוך ארבעת רכיבי הסתגלות: הכעת חיבה ולידות.

דיון

1. דיפרנציאציה של העצמי
השינוי ביחסים הבין-זוגיים נבדק על-ידי הערכת הדיפרנציאציה של העצמי. בחרנו בשאלון שמיסיק מדד לא רק למה הכללית של הדיפרנציאציה (ראף גבוה-נמוך) אלא גם למדדים המפורטים את רמת הדיפרנציאציה על היבטיה השונים (פרסופיל של שישה סוגי מעורבות). כך האפשר לנו להעריך באילו סוגי מעורבות חוללה הסדנה שינוי בהתנהגות של משתתפינו ולאסוד את התרומה להיבטים שונים בחיי הזוג.

טבלה מס' 1 מפרטת את הממצאים. ציון גבוה מרשנו מעורבות גבוהה. ציון גבוה במעורבות יתר דאגנית, במעורבות מאוונת משתתפת ובמעורבות מאוונת סכנת, מלמד על דיפרנציאציה גבוהה. ציון גבוה במעורבות יתר חדירות, במעורבות חסר מומצנת ובמעורבות יתר חדירות, מלמד על דיפרנציאציה השונים, תורמו הממוצעים לציוני תפן המעורבות. ממצא מס' 5.5, סטיית תקן 2.0. ציוני תפן אלה אושבו על בסיס אוכלוסייה נורמטיבית (שאינה כוללת אסירים) בת 400 נבדקים ממארג הנמונים של מחקרים שונים.

הממצא המרכזי בהקשר זה היה עלייה מובהקת ברמת המעורבות המאוונת המכבדת. רכיבה מייצג את היכולת להתייחס בכבוד לכן הזוג. התייחסות בכבוד* טומנת בחובה מכלול של סוגי התנהגות,

and criminal activity. *Social Science Quarterly*, 83(3), 654-671.

Rabin, C. & Appel, Z. (2004). Psychoeducational treatment of stressed and traumatized couples. In D. Gatherall (Ed.), *Handbook of stress, trauma and the family* (pp. 453-471). New York: Brunner-Routledge Pub.

Skowron, E. A. (2000). The role of differentiation of self in marital adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 47(2), 229-237.

Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-28.

Turner, L. (2003, 1993). An exploratory study of PAFRS: An integrative group approach to relationship change. *Paper presented at the Eight Annual Symposium on Group Work*. Ann Arbor, MI.

Kerr, M. E. & Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. New York: Norton.

Ladd, A. (1989). *PAFRS: A psychoeducational approach to marital intervention. A thesis for the Degree Master of Science*. The Catholic University of America. Washington D. C.

Markman, H., Stanley, S. & Blumberg, S. L. (1994). *Fighting for your marriage: Preventing divorce and preserving lasting love*. San Francisco: Jossey-Bass.

Napier, A. Y. & Whitaker, C. A. (1978). *The family crucible*. New York: Harper & Row.

Peleg-Popko, O. (2002). Bowen theory: A study of differentiation of self, social anxiety, and physiological symptoms. *Contemporary Family Therapy*, 24(2), 355-369.

Piquero, A. R., MacDonald, J. M. & Parker, K. F. (2002). Race, local life circumstances,

Durana, C. (1996). Bonding and emotional reeducation of couples in the PAFRS training: Part 1. *American Journal of Family Therapy*, 24(3), 269-280.

Durana, C. (1996). Bonding and emotional reeducation of couples in the PAFRS training: Part 2. *American Journal of Family Therapy*, 24(4), 315-328.

Durana, C. (1997). Enhancing marital intimacy through psychoeducation: The PAFRS program. *Family Journal*, 5(3), 204-211.

Fishman, L. T. (1988). Prisoners and their wives: Marital and domestic effects of telephone contacts and home visits. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 32(1), 55-65.

Gordon, L. (1988). *The PAFRS curriculum guide: A training manual for mental health professionals*. (rev. ed.). Falls Church, VA: The PAFRS Foundation, Ltd.

Gordon, L. (1993). Intimacy: The art of working out your relationship. *Psychology Today*, 26(5), 40-49.

Gordon, L. H. (2003). The saga of the development of PAFRS. In R. Demaria & H. Therese (Eds.), *Building intimate relationships* (pp. 19-41). New York: Brunner-Routledge.

Griffin, J. & Apostol, A. (1993). The influence of relationship enhancement training on differentiation of self. *Journal of Marital and Family Therapy*, 19(3), 261-272.

Hickmon, Jr. W. A., Protinsky, H. O. & Singh, K. (1997). Increasing intimacy: Lessons from marital enrichment. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 19 (4), 581-589.

Keith, D. V. & Whitaker, C. A. (1981). Symbolic-experiential family therapy. In A. S. Gurman & D. P. Kniskern (Eds.), *Handbook of family therapy* (pp. 187-225). New York: Brunner/Mazel.

Kerr, M. E. (1981). Family system theory and therapy. In A. S. Gurman (Ed.), *The handbook of family therapy* (pp. 226-264). New York: Brunner/Mazel.

עלדקי, ש' ואפל, ז' (נואר 2007). זוגות בעלי רגשות, אסורים (נבריס) מדברים על זוגיות. דאמס שהוצג בכנס שרת ומונדר ישראל, רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן.

עלדקי, ש' ואפל, ז' (בדפוס). הנרטיב הקבוצתי, כשיירות ההכנה-מחדש של הצעירים: אסורים מסכרים על זוגיותם בתוך תובל-משה'ר וספקטור-מרלר'ר, נרטיבים ותקורות: יצירה, פרשתת וקורות.

Accordino, M. P. & Gueney, B. Jr. (1998). An evaluation of the relationship enhancement program with prisoners and their wives. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 42 (1), 5-15.

Appel, Z., Elzur, D., & Cohen, A. (2001). Facets of differentiation of self. In D. Elzur (Ed.), *Facet theory: Integrating theory construction with data analysis* (pp. 353-365). Prague: Matlyzpress.

Bartle-Haring, S., Rosen, K. H. and Smith, S. M. (2002). Emotional reactivity and psychological distress. *Journal of Adolescent Research*, 17, 568-585.

Bartle-Haring, S., Glade, A. and Vira, R. (2005). Initial levels of differentiation and reduction in psychological symptoms for clients in Marital and Family Therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 31, 121-131.

Boszormenyi-Nagy, I. & Spark, G. M. (1984). *Invisible loyalties*. N.Y.: Brunner.

Bowen, M. (1976). Theory in the practice psychotherapy. In P. J. Guerin (Ed.), *Family therapy: Theory and practice* (pp. 42-90). New York: Gardner Press.

Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York: Jason Aronson.

Bray, J. H., Williamson, D. S. & Malone, P. E. (1984). Personal authority in the family system: Development of questionnaire to measure personal authority in intergenerational family processes. *Journal of Marital and Family Therapy*, 10(2), 167-178.

DeMaria, R. (2003). An overview of PAFRS program. In R. DeMaria & M. T. Hannah (Eds.), *Building intimate relationships: Bridging treatment, education and enrichment*. New York: Brunner/Mazel.

נספח מס' 1:

שאלון להערכת רמת הדיפרנציאציה של הזוג

במחלת	לא	לפעמים	כן	במחלת	במחלת
5	4	3	2	1	1.1. כשיוצאים לטול את מחלת ומחובות/ת עם בן/בת זוגי.
5	4	3	2	1	1.2. כשיוצאים לטול את מחלת ומחובות/ת עם בן/בת זוגי.
5	4	3	2	1	2. כשיוצאים לטול את מחלת ומחובות/ת עם בן/בת זוגי, נהנה/נהנית לא את לקיות.
5	4	3	2	1	3. כשיוצאים לטול את מחלת ומחובות/ת עם בן/בת זוגי, נהנה/נהנית לא את לקיות.
5	4	3	2	1	4. כשיוצאים לטול את מחלת ומחובות/ת עם בן/בת זוגי, נהנה/נהנית לא את לקיות.
5	4	3	2	1	5. כאשר את גישתי, לא צוער את חלוקים ברעות/ני/בת זוגי נכמה להלכי את גישתי.
5	4	3	2	1	6. כאשר את גישתי, לא צוער את חלוקים ברעות/ני/בת זוגי נכמה להלכי את גישתי.
5	4	3	2	1	7. כשיוצאים לטול את מחלת ומחובות/ת עם בן/בת זוגי, נהנה/נהנית לא את לקיות.
5	4	3	2	1	8. כשיוצאים לטול את מחלת ומחובות/ת עם בן/בת זוגי, נהנה/נהנית לא את לקיות.
5	4	3	2	1	9. כשיוצאים לטול את מחלת ומחובות/ת עם בן/בת זוגי, נהנה/נהנית לא את לקיות.

בכולן	ברובן	בחלקן	במעט מאוד	באף אחת מהן	
					24: האם את/ה וכן/ בת זוגך עוסקים ביחד בפעילויות מחוץ לבית?
באיזו תכימות תאמרו/י שהפעולות הבאות מתרחשות בינך/כן/בת זוגך					
אף פעם	מחות מפעם בחודש	פעם או פעמים בחודש	פעם או פעמים בשבוע	פעם ביום	יותר מפעם ביום
					25: אתם מחללים העונות מעמיים
					26: אתם צוחקים ביחד
					27: אתם נפגעים משהו בצורה הנעה
					28: אתם עובדים ביחד על דבר מסוים

על הנושאים הבאים בני זוג מסכימים לפעמים ואינם מסכימים לפעמים. ציין אם כל אחד מהנושאים נרם לחילוקי דעות או גרם לבעיות ביחסים ביניכם במשך השבועות האחרונים. (סמן כן או לא):

29. עייף מדי ליחסי מין: כן לא
 30. אי הפגנה של אהבה: כן לא
 31. המספרים הבאים מייצגים דרגות שונות של אושר ביחסים ביניכם. הדרגה האמצעית (3 = אושר) מייצגת את רמת האושר אצל רוב הזוגות. סמן/סמני בעינול את המספר המציין את רמת האושר ביחסים ביניכם בהתחשב בכל דבר:

6	5	4	3	2	1	0
מושלם	מאושר ביותר	מאושר מאוד	מאושר	קצת לא מאושר	לא מאושר	מאוד לא מאושר

32. איזה מהמשפטים הבאים מתאר טוב ביותר את הרגשתך לגבי העתיד:
1. נישואי לא יצליחו אף פעם ואיני יכול לעשות יותר ממה שאני עושה כבר עכשיו כדי להשיגם.
 2. יהיה טוב אם נישואי יצליחו, אך איני יכול לעשות יותר ממה שאני עושה כבר עכשיו כדי להשיגם.
 3. אני מאוד רוצה שנישואי יצליחו ואתרום את חלקי כדי שכך יהיה.
 4. אני מאוד רוצה שנישואי יצליחו ואעשה כל שביכולתי כדי שהדבר יתגשם.
 5. אני משתוקק שנישואי יצליחו ואעשה את כל המאמצים כדי שהדבר יתגשם.